

HAHN ISTVÁN

A RÓMAI ADÓSZEDÉS TERMINOLÓGIÁJA EGY RABBINIKUS SZÖVEGBEN

Midr. T^hhillim ed. Buber CXVIII. 12 magyarázni óhajtja a Zsolt. 118, 10—12.-ben három ízben is előforduló $\text{לְעֵלְיוֹתַי} \text{לְעֵלְיוֹתַי}$ kifejezést. Az első kettő az aggádikus magyarázat szerint Jeruzsálem kétszeri elfoglalására utal (i. e. 63 és i. sz. 70), a harmadik előfordulási hely pedig a következő, az eredeti héberben erősen korrumpált magyarázatot kapja: $[\text{לְעֵלְיוֹתַי} \text{לְעֵלְיוֹתַי}]$ $\text{לְעֵלְיוֹתַי} \text{לְעֵלְיוֹתַי}$ $\text{לְעֵלְיוֹתַי} \text{לְעֵלְיוֹתַי}$ $\text{לְעֵלְיוֹתַי} \text{לְעֵלְיוֹתַי}$. Az e formájában érthetetlen szöveget már a kiadó úgy óhajtotta megoldani, hogy לְעֵלְיוֹתַי helyett לְעֵלְיוֹתַי olvasatot ajánlott.¹ Ez nem más, mint a görög *διατάγματα*, amit a kiadó «császári rendelet»-nek értelmezett. Azonban a «*diatagma*», «*diatagé*», «*diataxis*» nemcsak általában császári rendeleteket jelentenek, hanem pregnáns értelemben az adószedés terminusai: «adókiivetés közzététele».² Ha a midrási szöveg görög kölcsön-szavát ebben a szakszerű értelmében vesszük, értelmes — és eddig lehetőségként fel sem vetett — olvasatot kapunk a szöveg utolsó szavához, amelyet Buber לְעֵלְיוֹתַי , Löw I. pedig לְעֵלְיוֹתַי alakban olvas. Ezek helyett ésszerűbb a לְעֵלְיוֹתַי (brevijjóth) olvasat. A diatagmához, mint átfogó adókivetési rendelethez hozzátartozik ui. a *brevium breuium*, a kivetett adók részletező felsorolása. A kettő szoros egymáshoz tartozása kiderül pl. Pap. Kairo ed. Boak No. 1. szövegéből: *Προσετάχθησαν δὲ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ προπολιτευόμενοι ἐκάστης πόλεως καὶ τοῦ θείου διατάγματος μεγάλου breuium τό ἀντιγρά-φον... ἀποστείλαι*. Ez az értelmezés megmagyarázza a héber לְעֵלְיוֹתַי ige használatát is: hiszen a *brevium* valóban magyarázata, kifejtése a *diatagmának*.³

Értelmezésünk szerint az id. midrási szöveg pontos, és papyrológiai adat által is alátámasztott utalást tartalmaz a későrómai adószedés technikájára, egyben pedig új, görög kölcsönszó meglétét igazolja a rabbinikus irodalomban. Maga a midrási szöveg kontextusa, amely a római megszálló hatóságokat «darazsaknak» nevezi és katonai akcióikról ír, összhangban van értelmezésünkkel: az V. sz. óta, Justinianus óta pedig rendszeresen katonai közegek végezték a késedelmes adók behajtását.⁴

¹ Krauss: Lehnwörter s. v. לְעֵלְיוֹתַי Löw I. kiegészítéseivel.

² Preisigke: Wörterbuch der Papyruskunde, s. vv.; Déleage: La capitation du Bas Empire, pp. 43, 72, 81.

³ A szóban forgó papyrus jó kommentárját adja: A. Segré: Studies in Byzantine Economy: Iugatio and Capitatio (Traditio III., 1945, 101 kk.).

⁴ Vö. C. Th. XI. 1,34 a. 429: *ultra id tempus si tarditas adferetur, tunc militi debiti postulati delegandam esse rationem*.